

Avatarurile unui personaj numit de obicei Tudor

Între „ticurile“ obsedante, conducând la manierism, ale pieselor lui Tudor Popescu criticii au consemnat prezența aproape nelipsită a unui personaj numit de obicei Tudor, un raisonneur care participă la evenimente cu o neobișnuită stăpânire de sine, încercând să restabilească echilibrul intim al partenerilor printr-o subtilă știință a raportării la adevăr, la bunul-simț, aducând întotdeauna cu el o înviorătoare căldură omenească. El pare să vină, de fiecare dată, dintr-un univers conservat, este dospit dintr-un aluat moral inalterabil. Statutul său social nu coboară niciodată la extreme; desprins parcă din miezul numitorului comun, luind o înfățișare modestă, el se arată a fi ingerul păzitor al imperativelor categorice. Apare, în dramă sau în comedie, de „alături“, pentru că el este, în raport cu eroul principal, prietenul, vecinul de apartament. Statutul său social are un spectru larg, de la muncitor într-o uzină pînă la profesor sau actor. Calitatea sa de martor nu este niciodată inofensivă; dimpotrivă, replicile sale, rareori rostite fără umor, au darul de a cataliza reacțiile, de a stîrni la viață inițiative sufletești și spirituale uitate, de a redeștepta idei și atitudini abandonate pe nedrept.

Purtător al unui lirism de factură romantică, acest personaj numit de obicei Tudor conferă partiturilor dramatice acel

inconfundabil aer fixat în literatura noastră de Mihail Sebastian. Așa îl întâlnim și în recentul volum *Milionarul sărac*, apărut la Editura Eminescu în seria Teatru comentat, în care îngrijitorul ediției a antologat, după criterii nedivulgate, numai șapte din cele aproape patruzeci de piese de teatru scrise pînă la ora actuală de autor. Dar, în plus, mai ales prin *Casa nebunului*, *Un suflet romantic*, *Dulcea ipocrizie a bărbatului matur* funcția personajului numit cîteodată Tudor capătă prerogative ce configurează pregnant vocea scriitorului, proiectîndu-i ambițioasa ideologie estetică.

Interesat de destinul individului în condițiile trepidante ale vieții moderne, de conservarea personalității cu organizări afective coerente, dominate plinar de conștiință, scriitorul recoltează din angrenajul social situații și întîmplări care accentuează dizarmonic psihicul, în vederea unei terapeutice de masă. Pentru a-și „vindeca“ personajele Tudor Popescu folosește metoda catharsisului, pornind de la convingerea că arta, bucuriile spiritului au un rol fundamental în procesul de ameliorare a ființei umane. Apariția unor zei hipnotici, cu indubitabilă forță de atracție în marea colectivitate, cum sînt Fotbalul și Automobilul, creează în spațiul diurn al individului o tot mai mare criză de timp pentru autocontemplare, pentru reverie, pentru autocunoaștere și înțelegerea civilității și a sinelui de lingă tine. Dacă englezul John Ruskin, în urmă cu un veac, iniția

* Tudor Popescu, *Milionarul sărac*, Editura Eminescu, 1987, seria Teatru comentat.

un plan de educare și regenerare prin artă, Tudor Popescu, aprofundînd noile condiții ale realității de azi, readuce în cîteva din piesele sale, în sprijinul doctrinei omului nou, problema terapeuticii prin estetic. Rolul profesorului Tudor din *Un suflet romantic* va fi așadar mult mai dificil. Pe terasa casei de odihnă, în care domină cei trei „credincioși” infocați ai zeului Fotbal, Călin, Valerian și Laurențiu, prin aerul suprasaturat de cuvintele meci, arbitru, clament, tușe, boabă, tur și calificare, — singurul aer pe care triada înțelege să-l respire — profesorul Tudor face o figură curioasă pentru că se dedică flautului, citește („TUDOR: În concediu citesc o singură carte. Întotdeauna aceleași: Don Quijote.”) și se duce în fiecare zi la reprezentațiile circuitului din piață. Dar printre locatarii vilei își face apariția bovarică frumoasa domnișoară Ghighi, dornică să rupă în zilele ei de concediu cu imaginea sa robotizată de cifre și registre (sugestia duce neapărat la *Stress-ul* lui Mircea Radu Iacoban) pozînd într-o curtezană atotștiutoare, sollicitîndu-le pe rînd celor trei mōnahi ai Fotbalului, o fulgerătoare dragoste romantică. Ghighi se izbește de bariera unei lucidități meșchine, a unei degradante fixări în „grotă” unor reacții habituale fără orizont. (GHIGHI, răstit: Înainte bărbații își tăiau venele și scriau cu sînge scrisori de amor. LAURENȚIU: Dacă aș avea în plus, l-aș dona la Crucea Roșie! GHIGHI: Amenință-mă că-ți tai brațul, dacă nu-ți cedez!... LAURENȚIU: Nici dacă l-aș avea de lemn, nu m-aș îndura să-l tai! Costă o groază de bani... Încearcă la altu... Ca să-ți tai o mînă, trebuie să ai o situație materială foarte bună). Tinăra funcționară care crezuse că venind în concediu „a dat cu piciorul în cer, l-ă spart și acum vede mai sus de el” descoperă că nu prezintă nici un interes pentru cei trei, aceștia din urmă optînd pentru interminabila lor dizertație despre fotbal. Este momentul cînd o descoperă plîngînd profesorul Tudor, care va acționa de acum ca un savant terapeut, descoperindu-i acesteia lumea inefabilă și curată a poeziei, exorcizînd-o prin desenele sale cu zîne, împărtășind-o cu gîndurile sale privind emanciparea spirituală: „Dar sugestia, domnișoară Ghighi, este sufletul artei! Dacă am reuși asta și în viață, viața noastră ar deveni operă de artă! Arta de a trăi! Arta de a trăi ca în teatru. Pentru că teatru este singurul loc în care oamenii vorbesc numai semnificativ”. Apariția lui Dude, logodnicul domnișoarei

Ghighi, „monah” al zeului Automobil, îi provoacă o nouă criză pacienței terapeutului Tudor, care începe să vorbească mecanic, ca în *Cîntăreala cheală*. Desigur, Ghighi, atrasă de noua speranță dezvoltată de profesorul Tudor, va alege drumul acestuia din urmă, pe fundalul unei aprinse transmisiuni de fotbal la radio, cînd Călin, devorat de plăcerea meciului, se epuizează definitiv, golindu-se de omenesc, frîngîndu-se brusc și căzînd în genunchi — cum explică între paranteze scriitorul — izbucnind în ininteligibile hohote de plîns.

Impresia pe care profesorul Tudor i-o împărtășea lui Laurențiu — mai în glumă, mai în serios — „Niciodată n-am admis jignirea că sînt un biet om normal. Locuim amîndoi în același opsciu: Terra! Această casă de odihnă este unul din pavilioanele lui!... Dacă ați crezut altceva, e timpul să vă revizuiți părerile! Stimați pacienți, la revedere!” nu este împărtășită întocmai și de septuagenarul Tudor din piesa *Casa nebunului*, actorul care, împreună cu prietenul și colegul său de breaslă Vistrian, cu angelica sa nepoată Rina, visează, ca la începutul umanismului, o „lume a oamenilor frumoși”, a legilor drepte, a idealurilor avîntate, a iubirii adevărate, altarul „pe care arde flacăra poeziei! La lumina ei am devenit oameni!”. Ei vor să vindece societatea de molipsitoare boli morale. În care să nu mai existe „pungași mărunți”, dar nici „dictatori odioși”, convingînd fiind că atunci cînd „cineva se crede deasupra legii, în sufletul lui se declanșează un dezastru”. Numai arta, poezia și teatrul în speță, poate rearmoniza sufletul individului, îi poate restitui demnitătea. De aceea ei trec la un experiment original, „construind” în casa lui Tudor un teatru terapeutic în care vor provoca psihodrame. Printre pacienți, deveniți actori într-una din psihodramele din așa-numita casă a nebunului, se numără acum Octav și Gelu, descoperiți de Vistrian pe cînd spargeau o mașină. Cei doi infractori sînt atrași la Casa nebunului cu o momeală sigură: în incinta ei s-ar afla o statueta de mare valoare, pe care, furînd-o, o vor valorifica și vor împărți în trei imensa sumă. Odată intrați în teatrul bătrînului Tudor, Octav și Gelu vor trăi niște întâmplări ca în poveștile de groază, menite să le redeștepte și să le consolideze în conștiință adevăratele valori morale. Actorul Tudor moare cu conștiința împăcată că multivivitul catharsis s-a produs, cei doi tineri fiind recuperați și inițiați în taina ce aureolează demnitătea umană: drumul în imperiul esteticului.

Din păcate absentă din volum *, piesa **Infernul blind** se înscrie în aceeași problematică și din care trebuie să reținem neapărat propunerea Poetului, ca unul din elementele programului emancipării prin artă: „I-aș pune pe copii să învețe poezii multe! Aspirațiile unui om care recită o poezie au noblețe. Eu încep și închei ziua recitând o poezie... E rugăciunea mea. Peste zi mă străduiesc să fiu la înălțimea ei“.

Un fel de vindcător „catharsis“ trăiește și Dinu, personajul principal din **Dulcea ipocrizie a bărbatului matur** care, coborînd în „infernul“ unor întâmplări neobișnuite și în care este direct implicat, redescoperă bucuria vieții normale de familist. În această piesă, avatarul lui Tudor se numește Paul și desigur el rămîne în continuare un cavaler al legii morale. Cînd Dinu îi solicită procurarea numărului de telefon al dansatoarei de

la operă care îi implicase în crimă, neștiind despre ce anume este vorba, Paul se delimitează clar: „Ești nebun? Ți s-au aprins călciele? Psihanaliza! Psihanaliza!... Treci prin vîrstă critică!“

Terapeutică la care apelează ipostaza lui Tudor din **Băiatul cu floarea**, personajul Vlad adică, este cultul obstinat al adevărului. El îi relevă lui Tedy, hoțul de buzunare venit pe un șantier de hidroameliorare pentru recuperare morală prin muncă, faptul că pe cît e de frumoasă, pe atît este munca de grea. Adevărul nu trebuie să fie ocultat mai ales atunci cînd problema privește destinul unui om. A afla adevărul nu înseamnă a te demobiliza în fața greutăților vieții, ci, dimpotrivă, a te îndrîji, „să știe ce-i așteaptă. Atunci n-o să se mai sperie“. Un program de civilitate, dar și de apărare a valorilor, prezintă în intervențiile sale personajul Tudor din **Nu ne naștem toți la aceeași vîrstă**. El simbolizează aici mentalitatea sănătoasă și totodată creatoare a muncitorilor din uzină, spiritul mereu treaz al înfăptuitorului de bunuri materiale păstrînd la cota înaltului respect valorile spirituale, pe cel chemați să producă aceste valori. **Nu ne naștem toți la aceeași vîrstă** este o dramă etică în care personajul de tip Tudor apare în ipostaza sa acut politică, încercat de căldura omenească a unei conduite spirituale ireproșabile. El stăpînește ferm criteriile de construcție socială, are în vedere perspectiva, viitorul colectiv: „Aș face o comisie, formată din cîțiva oameni inimoși, pe care aș pune-o să urmărească destinul valorilor. Să ia listele cu primii zece studenți ai tuturor facultăților și să umble pe urmele lor. Mai lucrează în specialitate? Li se folosesc pe deplin capacitățile? Au fost cumva dați la fund de prostie și mediocritate? Valoarea să știe, să simtă, că e o grijă pentru noi, toți ceilalți pe care natura nu ne-a înzestrat atît de darnic nici cu minte, nici cu voința de a ne înțepeni douăzeci de ore pe zi în scaunul bibliotecii. Și să-i educăm pe ceilalți să-i dea respectul cuvenit. Că pentru noi și pentru țara asta se zbat ei și gîndesc și nu dorm nopțile“.

Acest personaj cu multiple avataruri, reprezentînd uneori vocea cititorului de bună credință, dar de cele mai multe ori pe cea a moralistului Tudor Popescu, căutător și născocitor de soluții, păstrător al cutumelor bunului-simț, își are un loc sigur în galeria de caractere a literaturii noastre contemporane; el este parte din curentul subteran care traversează mai toate piesele lui Tudor Popescu, unindu-le într-un complex sistem, într-o atît de posibilă nouă comedie umană.

Paul TUTUNGIU

* *Nu este de altfel singura partitură absentă din acest mult așteptat volum de teatru comentat al lui Tudor Popescu. Este pentru prima dată cînd colecția în discuție abdică de la criteriile sale. Ne obișnuisem deja, pînă acum, cu o perspectivă antologică față de respectivul dramaturg, fie el Baranga, sau Leonida Teodorescu, sau Valeriu Sîrbu, în ipostaza sa radiofonică. Cu Tudor Popescu s-a făcut de data aceasta o excepție care, dacă nu-i în defavoarea scriitorului, pentru cititor, în mod sigur, este. Acest autor dramatic care a fost jucat în ultimii zece ani cu aproape 30 de piese și a cărui operă a însemnat un important act de refortificare a comediei românești, a farsei și a satirei sociale și politice îndeoșebi, este prezent în volumul Milionarul sărac cu numai șapte din întreprinderile sale dramaturgice, lîpsînd nemotivat dintre copertile cărții importante titluri, între care amintim Paradis de ocazie, Concurs de frumusețe, Idolul de vîrtă dulce, Greutatea omului, Infernul blind, Prefațată de prof. V. Brădățeanu, însoțită de comentariile unor importanți critici de teatru cum sînt Dinu Kivu, M. Ghiulescu, Marian Popescu, Natalia Stancu, Valentin Silvestru, volumul ne prezintă așadar un Tudor Popescu insuficient reprezentat. După opinia noastră, îngrijitorul ediției putea să abă în vedere apariția lui Tudor Popescu în două volume, cu atît mai mult cu cît precedente au existat (vezi Paul Everac — A cincea lebedă. Aurel Baranga — Teatru, Horia Lovinescu — Teatru, Valeriu Anania — Greul pămîntului, și recent D. R. Popescu cu tomurile sale îngrijite atent de Valentin Silvestru).*